

Nr 159.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 sid. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet; given Stockholms slott den 10 mars 1923.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 sid. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF

A. Åkerman.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet.

Härigenom förordnas, att § 5 i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

1 mom. Utgöras ägor, emellan vilka stängas skall, av skog, utmark eller beteshage å båda sidor, och finnes ena sidan av stängseln märkligen betungas, utan motsvarande nytta; då må, där den sidan ej själv stängseln fordrar, dess stängselskyldighet, efter ty som domaren skäligt prövar, nedsättas under vad i 3 § stadgat är.

2 mom. Finnes emellan ägor, som nu sagde äro, ej stängsel; då skall, så länge det förhållande fortfar, den ohägnade marken anses vara till gemensamt mulbete upplåten, där ej annorlunda avtalat är.

3 mom. Allt betande av getter och får å ohägnad mark, varom här är fråga, vare förbjudet annat än i inhägnad beteshage; dock att Konungen äge efter vederbörande landstings och hushållningssällskaps hörande härifrån medgiva undantag i den mån sådant för vissa län eller delar av län må finnas erforderligt.

Beträffande betande å ohägnad mark av andra kreatur än getter och får äge Konungen, likaledes efter hörande av landsting och hushållningssällskap, antingen meddela förbud mot dylikt bete för länet i dess helhet eller för del därav eller ock föreskriva viss inskränkning i rätten därtill.

4 mom. Den, som i strid mot betesförbud, varom i 3 mom. sägs, med uppsåt släpper kreatur i mark, böte minst tio, högst tvåhundra

kronor. Brytes mot förbudet av oaktsamhet, vare straffet böter, högst femtio kronor.

Innefattar förseelse, varom här är fråga, förbrytelse mot allmänna strafflagen, skall gärningen bedömas enligt vad i 4 kap. 1 § strafflagen är för likartat fall stadgat.

Allmän åklagare så ock skogsvårdsstyrelsen och dess tjänstemän med högre skoglig utbildning eller, där skogsvårdsstyrelse ej finnes, vederbörande skogsstatstjänsteman äga lika behörighet att åtala överträdelse av förbud, som nyss sagts.

Böter, som för sådan överträdelse ådömas, fördelas så, att en fjärdedel tillfaller åklagaren samt tre fjärdedelar skogsvårdskassan eller, där skogsvårdsstyrelse ej finnes, kronan.

Saknas medel till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1923; dock att stadgandet i 3 mom. första stycket skall lända till efterrättelse först från och med den 1 januari 1924, då kungörelsen den 28 januari 1876 (nr 7 s. 1) angående inskränkning i betesrätt å ohägnad mark jämte därtill sig anslutande kungörelser upphöra att gälla.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 oktober 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Åkerman:

»Efter föredragning av chefen för jordbruksdepartementet har Kungl. Maj:t denna dag förordnat, att lagrådets utlåtande skall jämlikt § 87 regeringsformen inhämtas över upprättat förslag till skogsvårdslag jämte vissa därmed sammanhängande lagförslag. Till grund för dessa förslag har legat ett av den år 1911 tillsatta skogslagstiftningskommittén den 9 december 1918 avgivet betänkande, innefattande jämväl av kommitténs ordförande, landshövdingen K. S. Husberg, i form av reservation franlagda särskilda förslag i ämnet. Yttranden över förslagen hava avgivits av länsstyrelser, landsting, hushållningssällskaps förvaltningsutskott, domänstyrelsen m. fl. myndigheter ävensom vissa föreningar och andra sammanslutningar. Särskilt förslag har utarbetats av delegerade för skogsvårdsstyrelserna. Efter det yttrandena inkommit, har kommittéförslaget varit föremål för överarbetning inom jordbruksdepartementet.

Till de förslag, vilka föredragits av chefen för jordbruksdepartementet, ansluta sig två särskilda lagförslag, vilka tillhöra området för min ämbetsverksamhet. Under hänvisning till vad chefen för jordbruksdepartementet anført får jag därför till behandling i samband med övriga förslag rörande ny skogslagstiftning nu anmäla förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1907 om servitut;

2:o) lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet.

A) Lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1907 om servitut.

Under kommitténs arbete framkom även frågan om rätten till husbehovsfång från annans mark samt den skada och det men för skogsvården, som kunde följa av sådan rätts utövande. Vad som rörande denna fråga förekom under kommitténs utredning var av beskaffenhet, att kommittén fann sig böra föreslå vissa bestämmelser till skydd för skogsvården å en egendom mot ingrepp vid utövandet av upplåten skogsnyttningsrätt. Dessa bestämmelser avfattades uti förslag till ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1907 om servitut. I sina motiver anförde kommittén härom:

»Beträffande i lag föreskrivna skogsvårdsbestämmelser kan en dylik rätt (= upplåten skogsnyttningsrätt) icke sträcka sig utöver sådana, som voro gällande vid dess tillkomst, utan det bliver med hänsyn till densamma och efter dess upplåtande tillkomna, skärpta skogsvårdsföreskrifter som konflikt kan uppstå och behöva i lagstiftningsväg lösas. Detta spörsmål har ock förevarit vid kommitténs förslag till lag angående vård av enskildes skogar och till lag angående vård av kommunkogor m. m., till vilka härutinnan hänvisas. Men även utöver den skogsvård, vartill skogsägaren är förpliktad på grund av lagen, bör han i viss mån hava ett berättigat anspråk på att åtnjuta skydd för vad till skogsvårdens fromma hörer. Vad skogsägaren i sådant syfte vill företaga, utan laglig förpliktelse därtill, bör icke kunna omintetgöras genom utövandet av den förefintliga husbehovsrätten, såframt denna ändock kan fullt tillgodogöras utan förfång för innehavaren. Beträffande servitut innehåller lagen om sådana den 14 juni 1907, i 4 §, härom en så lydande regel, att 'ägare av fastighet eller gruva, till vars förmån servitut gäller, skall vid servitutets begagnande så förfara, att icke därigenom den fastighet, som av servitutet besväras, mer än nödigt är betungas', och i motiven härtill yttrades av lagberedningen bland annat följande: 'Innefattar icke servitutsavtalet någon närmare bestämmelse i fråga om rättighetens begagnande, tillkommer bestämmanderätten ägaren av den härskande fastigheten; ägaren av den tjänande fastigheten måste däri finna sig. En servitutsrätt till skogsfång, till ler-, sten- eller torvtäkt, vilken utan inskränkning till visst område besväras fastigheten, kan sålunda uttagas var helst den härskande fastighetens ägare finner för sig lägligast. Uppenbart är emellertid, att sättet för servitutets uttagande kan väsentligt inverka på tyngden därav för den tjänande fastigheten och att i sådant hänseende särskilt platsen, där servitutet uttages, kan vara av betydelse. Uttagen på ett sätt eller på en plats kan servitutsrätten vålla vida mindre förfång, än när den uttages på ett annat sätt eller på ett annat ställe. Det är emellertid icke den tjänande fastighetens intresse, som härvid i främsta rummet skall beaktas: den större tungan måste bäras, om sådant påkallas av den härskande fastighetens intresse. Men om i händelse av flera möjligheter, vilka för den härskande fastigheten erbjuda samma fördel, någon medför särskild olägenhet för den tjänande, det stode den servitutsberättigade öppet att välja just denna, vore detta en maktutövning, som ginge

utöver servitutsrättens ändamål. Servitutsrätten är given för att i ett visst avseende komplettera en fastighet genom att låta en annan tjäna dess intresse. Så långt detta intresse fordrar, må inom de av servitutsförhållandet dragna gränserna denna fastighet tagas i anspråk; därutöver icke. Onödigtvis får dess intresse icke uppoffras. Det är denna allmänna regel, 4 § uttalar.' I sammanhang härmed framhöll lagberedningen och 'behovet att trots saknaden av tidsbegränsning i servitutsrätten icke lämna utan beaktande den förändrande inverkan, tiden i mänskliga förhållanden alltid utövar'. 'Trycket av servitutsbördan', hette det härom, 'kan under ändrade förhållanden bliva ett helt annat än det var, när bördan lades å fastigheten. Skall icke servitutet verka förlamande på utvecklingen och sålunda bliva till skada även för det allmänna, måste utväg finnas att anpassa servitutet efter de ändrade förhållandena. Det är en sådan stadgandet i 5 § öppnar genom att under vissa förutsättningar medgiva *förflyttning* av servitut. Anledningen måste hava tillkommit efter det servitutet upprättades; förhållanden, som redan då föreläge, måste anses vara av kontrahenterna beaktade och böra. även om en ändring skulle i och för sig vara rimlig och nyttig, icke få föranleda en rubbning utan ömsesidigt samtycke. Att en sådan icke får ske med uppoffrande av något den servitutsberättigades verkliga intresse är ock naturligt; förflyttningen skall kunna ske utan hans förfång. Då det här gäller ett om än blott formellt ingrepp i en bestående rätt, måste detta vara påkallat av ett intresse av en viss betydelse; den olägenhet, servitutet i sitt fastställda läge medför och som genom förflyttning skall kunna om ej alldeles avlägsnas, så åtminstone mildras, skall vara avsevärd. Om rätten att äska förflyttning sålunda begränsas, synes någon betänklighet icke böra möta att åt den tjänande fastighetens ägare inrymma sådan befogenhet. Att i alla händelser den avgörande prövningen måste överlämnas åt domstol är påtagligt; det är denna, som bestämmer icke blott, huruvida förflyttning må tillåtas, utan även angående sättet för servitutets omläggande.

Det har synts kommittén, att i samklang med vad sålunda anförts beträffande nämnda bestämmelser i servitutslagen till dessa kunna fogas några ur skogsvårdssynpunkt fullständigande föreskrifter, av innehåll att, om för servitut, som avser skogsfång eller mulbete, icke finnes visst ställe bestämt för begagnandet, ägaren av den tjänande fastigheten må under villkor, som i 5 § servitutslagen anges, hos domstolen påkalla, att rättens begagnande inskränkes till viss del av fastigheten. Genom ett dylikt tillägg skulle enligt kommitténs förmenande i ett mycket stort antal fall ett betydelsefullt stöd kunna lämnas ägaren av en med servitut besvärad skogsegendom i hans under nuvarande förhållanden ofta genom nämnda rätts vårdslösa utövande lönlösa strävanden för en god skogsvård.

Jämväl i ett annat avseende torde ett tillägg kunna och böra göras till bestämmelserna i servitutslagens nuvarande 5 §. Där den ovan berörda konflikten mellan en till visst ställe bestämd rätt till husbehovs tagande å annans mark och i skogsvårdslagen föreskrivna bestämmelser ansetts böra lösas på det sätt, att den förra får ge vika, synes det nämligen icke vara mer än rimligt, att om möjlighet därtill finnes, den ifrågavarande husbehovsrätten i stället får tagas ut på annan plats inom den tjänande fastigheten, och detsamma torde gälla för det fall, att hindret för servitutets utövande åstadkommits genom åtgärd av den tjänande fastighetens ägare själv. Ett medgivande av servituts förflyttning i berörda båda fall innebär sålunda en tillämpning därav på initiativ från den motsatta partsidan mot

vad för närvarande kan förekomma. En förutsättning för förflyttning bör emellertid även här vara att den, mot vilken yrkandet om förflyttning göres gällande, icke genom densamma må lida något obefogat förfång. Såsom obefogat måste ett av förflyttningen föranlett förfång anses, om detsamma är av avsevärd betydelse för den tjänande fastighetens ägare och hindret för det ursprungliga servitutsbegagnandet leder sitt ursprung från en lagbestämmelse eller på sådan grundad åtgärd av myndighet; ett med en av nämnda orsak föranledd förflyttning följande förfång av mindre betydelse än nyss sagts bör däremot skogsägaren vara skyldig underkasta sig, då han ju till följd av det uppkomna hindret för servituts begagnande erhållit en förmån genom bevarandet av skogen. Likaså bör den tjänande fastighetens ägare icke rättvisligen kunna undslippa den nya servitutsplaceringen på grund av ett för honom därmed följande avsevärt men, därest han själv genom sitt åtgörande framkallat hindret för servitutets begagnande.

Vad angår kostnaderna för servituts förflyttning anfördes i lagberedningens motiv, hurusom det låge i sakens natur att den, i vilkens intresse förflyttningen skedde, icke endast finge bära kostnaden för själva förflyttandet utan även hade att ersätta vederpartens utgifter vid ärendets behandling inför domstolen; och detta torde gälla även beträffande de nu angivna fall, som avse inskränkning av ett en fastighet påvilande servitut till viss del därav. Beträffande däremot en förflyttning av servitut på framställning av ägaren till den härskande fastigheten, kunna tydligtvis de därmed förknippade förhållandena vara så olika, att någon allmän regel för vem som skall vidkännas kostnaderna därför icke bör i lagen bestämmas, utan domstolen i varje fall förordna om deras gäldande.»

Kommitténs ordförande har icke i fråga om detta förslag varit skiljaktig från majoriteten.

Skogsvårdsstyrelsernas delegerade hava upptagit kommitténs förslag, likasom ock domänstyrelsen förklarar sig icke hava något att erinra emot detsamma. Icke heller i övrigt hava i de avgivna yttrandena någon invändning däremot försports.

Även vid överarbetningen av de utav kommittén avgivna förslagen har det förevarande lämnats i sak oförändrat, varemot vissa smärre redaktionella jämkningar vidtagits.

B) Lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet.

I denna förordning stadgas som huvudregler dels att var, som hemdjur äger, skall vara pliktig att, medelst hägnad eller vallning eller på annat sätt, om dem hålla sådan vård, att de icke olovligen inkomma på annans ägor, och dels, där ägor äro skilda genom rågång eller genom skifte, som är fastställt eller vunnit laga kraft, och å ena sidan yrkas,

att stängsel i ägoskillnaden skall, till ömsesidigt skydd emot skada av hemdjur, gemensamt hållas, den sidan skall hava vitsord, som vill stänga, samt deltagandet i stängseln ske till hälften vardera. Men häri göres uti § 5 följande modifikationer:

»Utgöras ägor, mellan vilka stängas skall, av skog, utmark eller beteshage å båda sidor, och finnes ena sidan av stängseln märkligen betungas, utan motsvarande nytta; då må, där den sidan ej själv stängseln fordrar, dess stängsel-skyldighet, efter ty som domaren skäligen prövar, nedsättas under vad i 3 § stadgat är.

Finnes emellan ägor, som nu sagde äro, ej stängsel; då skall, så länge det förhållande fortfar, den ohägnade marken anses vara till gemensamt mulbete upplåten, där ej annorlunda avtalat är.»

Med stadgandet i detta sista stycke var det naturligt, att däri angiven mark i stor utsträckning blev använd till bete, till avsevärt men för ungskog och plantor. Framställningar om ändring väcktes ock snart nog vid riksdagen, och med föranledande av en riksdagsskrivelse den 20 maj 1874 utfärdades den 28 januari 1876 en kungörelse, varigenom till skydd för skogens återväxt blev till efterrättelse från 1877 års början förordnat, att å ohägnad mark, som ansåges vara till gemensamt mulbete upplåten, skulle, därest samtliga delägare ej annorlunda överenskomme, betande av getter eller får vara förbjudet inom sjuutton av rikets län på vissa för de särskilda länen angivna tider av året; dock att det icke vore delägare i betesmarken förmenat att å sitt eget område beta getter och får, så vida han om dem hölle sådan vård, att de icke inkomme på annans område; varförutom Konungens befallningshavande, därest i något av nämnda län jämkning i den sålunda stadgade fridlysningstiden skulle för något år finnas av särskilda förhållanden påkallad, skulle äga att därom hos Kungl. Maj:t göra hemställan. Till de i nämnda kungörelse uppräknade länen lades genom kungörelse den 20 november 1885 ytterligare vissa delar av Kopparbergs län.

Med införandet av laglig förpliktelse att i vissa fall vidtagna reproduktionsåtgärder blev givetvis motsättningen mellan skogsvårds- och betesintressena å de ifrågavarande markerna ytterligare skärpt. 1896—99 års skogskommitté, vars förslag lågo till grund för 1903 års lagstiftning, anförde i denna fråga:

Visserligen vore i 1 § av 1857 års förordning uttalad den allmänna grundsats, att envar vore pliktig att om sina hemdjur hålla sådan vård, att de icke olovligen inkomme på annans ägor, men denna grundsats vore underkastad väsentliga inskränkningar genom stängselvitsordet och föreskriften att ägor, som å båda sidor utgjordes av skog, utmark eller beteshage samt ej vore från varandra avstängda, skulle anses vara upplåtna till gemensamt mulbete. Det låge i öppen dag, att en tillämpning av nyss anförda huvudregel utan varje modifikation skulle lända

till skogshushållningens fromma, såväl genom besparing av hägnadsvirke som genom skogsåterväxtens fredande. Å andra sidan kunde med skäl betvivlas, att under rådande förhållanden en så genomgripande förändring låte sig genomföras. Kommittén inskränkte sig därför till att härutinnan föreslå, att betande av getter och får, såsom särskilt skadligt för återväxten, i allmänhet förbjödes på skogsmark, som vore upplåten till gemensamt mulbete, samt att kreatursägare förpliktades taga sådan vård om sina djur, att de ej inkomme å möjligen befintliga kulturfalt å dylik mark. Sistnämnda stadgande vore betingat därav, att i 5 § mom. 1 av stängselförordningen vore föreskrivet, att där ägor, emellan vilka stängas skulle, å båda sidor utgjordes av skog, utmark eller beteshage, och å ena sidan märkeligen betungades av stängseln utan motsvarande nytta, deltagandet i stängselkyldigheten finge nedsättas för den, som ej själv begagnat sig av sitt stängselvitsord, samt således falla med ökad tyngd på den, som ville stänga. Om då en granne vare sig av fri vilja eller på grund av föreläggande, verkställde skogsodling å mark, som ej vore från grannarnes avstängd och således ansåges upplåten till gemensamt mulbete, så vore det endast han, som hade intresse av att påfördrå stängsel, och han kunde alltså åläggas att till större delen bekosta densamma. Erkändes åter den naturliga förpliktelsen för kreatursägare att hålla sådan vård om sina djur, att de ej inkomme på skogsodling, bleve det deras sak att, om de funne sådant fördelaktigt, begagna sig av stängselvitsordet, vadan ägaren av det skogsodlade området icke kunde åläggas att till mera än hälften deltaga i stängselkostnaden. Sannolika följderna av ett dylikt stadgande torde emellertid i allmänhet bliva den, att grannarne slöte förening om stängsel kring kulturfalt hellre än att från varandra avstänga de till gemensamt mulbete upplåtna skogsskiftena.

Med tillämpning av denna grundsats föreslog nämnda kommitté följande tillägg till § 5 i 1857 års stängselförordning:

»Allt betande av getter och får vare å skogsmark, som anses vara till gemensamt mulbete upplåten, förbjudet annat än i inhägnad beteshage, dock att Kungl. Maj:t äger att härifrån medgiva undantag för de län eller delar därav, där sådant må finnas erforderligt.

Är sådan skogsmark enligt behörig myndighets hos Konungens befallningshavande därom företedda intyg föremål för skogsodling, vare, sedan en månad förflutit, efter det kungörelse om skogsodlingens omfattning och dennas utmärkande å marken blivit i församlingens och angränsande kyrkor uppläst, envar pliktig att om sina hemdjur hålla sådan vård, att de icke inkomma å det område, som är föremål för skogsodling, allt vid påföljd, som i § 21 här nedan är stadgat.»

Med detta tillägg i 1857 års förordning skulle ock kungörelserna den 28 januari 1876 och den 20 november 1885 upphävas.

Detta förslag vann i huvudsak anslutning från såväl landstinget som länsstyrelsen i de flesta länen, såsom innefattande en väsentlig, skogshushållningen främjande förbättring i stängselförordningen. Erinringar framkommo emellertid mot olika delar av förslaget från län, där det gemensamma mulbetet och särskilt fåraveln ägde någon större

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 125 häft. (Nr 159.) 2

betydelse.¹ Domänstyrelsen framhöll, att förslaget om förbud för betande av getter och får innebure ett väsentligt steg framåt i en riktning, som förut prövats vara god; och då det understöd, förslaget härutinnan erhållit från de flesta orter i landet, nogsam utmärkte, att detsamma tillgodosåge ett allmänt erkänt behov, samt tillfälle genom förslaget lämnats för undantag från dess tillämpning, ansåge styrelsen förslaget i denna del böra oförändrat godkännas. Jämväl det senare momentet av förslaget hade styrelsen full anledning understödja, då den mark, som vore föremål för skogsodling, åtminstone under de första åren efter skogsodlingen vore i behov av skydd mot betesreaturens bett och tramp. Domänstyrelsen föreslog dock vissa jämkningar.

Departementschefen yttrade, att han i likhet med domänstyrelsen och flertalet länsstyrelser funne förslaget innebära ett väsentligt steg framåt i en riktning, som, åtminstone vad det första av de föreslagna momenten anginge, förut prövats vara god. Det i nämnda moment ifrågasatta förbudet mot allt betande av får och getter å skogsmark, som ansåges vara till gemensamt mulbete upplåten, syntes dock ej lämpligen hava sin plats i stängselförordningen, utan hellre böra åvägbringas genom en särskild kungörelse, under enahanda villkor i fråga om rätt för samtliga delägare i marken att annorlunda överenskomma, som i kungörelserna den 28 januari 1876 och den 20 november 1885 omförmäldes. I förordningen borde däremot intagas en föreskrift av det huvudsakliga innehåll, som angivits i senare momentet av förslaget, och därtill syntes, på sätt domänstyrelsen ifrågasatt, även böra läggas en föreskrift om sättet för avlysning av sådan fredhållning, varom stadgande sålunda skulle meddelas. I överensstämmelse härmed omarbetades det föreslagna tillägget till § 5 i 1857 års stängselförordning till följande lydelse:

»Styrkes hos Konungens befallningshavande, att ohägnad skogsmark är föremål för skogsodling och att området för odlingen är på lämpligt sätt å marken utmärkt, skall Konungens befallningshavande utfärda kungörelse om skogsodlingens omfattning och dennas utmärkande å marken. Sedan en månad förflutit, efter det kungörelsen blivit i församlingens och angränsande kyrkor uppläst, vare envar pliktig att om sina hemdjur hålla sådan vård, att de icke inkomma å det område.

Sedan skogsplantorna å marken undanvuxit kreaturens bett, må på framställning av betesberättigade sådan fredhållning genom kungörande, som nyss är nämnt, avlysas.»

Detta förslag avläts till riksdagen. Vid denna väcktes emellertid av tvenne riksdagsmän från Dalarna en motion, vari framhöllos de olägen-

¹ Se Komm. bet. I sid. 572—573.

heter, som inom nämnda landskap och synnerligast i de nordliga delarna därav skulle följa av den föreslagna ändringen. Nämnda olägenheter hänförde sig till det förhållandet, att jordägarna i dessa trakter fått sina skogsskiften utlagda vanligast i stor längd men ringa bredd. Det vore icke ovanligt att finna skogsskiften en halv mil i längd och endast 15 à 25 meter i bredd. Om en jordägare därför bleve hänvisad att utslutande beta sina kreatur på en sådan skogsmark, till följd av att grannen besatt vissa delar av sitt bredvid liggande skifte med skogsfrö och därför ägde rätt att utan stängsel hava det fredat, skulle det för den förstnämnde vara omöjligt att hålla sådan vård om sina djur, att de icke komme in på grannens besädda marker. Motionärerna hemställde därför om avslag, åtminstone såvitt Kopparbergs län anginge.

Riksdagsutskottet fann riktigheten av vad i nyssberörda motion anförts om förhållandena i Kopparbergs län ej kunna jävas samt yttrade vidare:

»Nämnda förhållanden torde visserligen icke äga full motsvarighet inom övriga delar av riket, men utskottet kunde dock icke värja sig för farhågan, att den tunga, som genom antagande av Kungl. Maj:ts förslag skulle läggas å boskapsskötseln, jämväl i andra betydande delar av riket än Kopparbergs län ej skulle motsvaras av den nytta, skogsskötseln tvivelsutan skulle draga därav. Förhållandena i detta avseende vore för övrigt inom landets olika delar så vitt skilda, att det därvidlag mer än någonsin vore förenat med svårighet att lägga hela landet under en gemensam lagstiftning. Då utskottet emellertid ansåge, att frågan om beredande av skydd för skogsodlingar mot skada av betande kreatur vore av synnerlig vikt, syntes lagstiftning i det av Kungl. Maj:t avsedda syfte lämpligen böra komma till stånd på det sätt, att vid lagstiftningen vederbörlig hänsyn fästes vid olika orters särskilda förhållanden i berörda avseende och de önskemål, som därvidlag kunde komma att i de olika orterna uttalas. På grund härav hemställde utskottet om avslag å propositionen.»

Utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna utan debatt.

Vid behandlingen av dessa frågor har *1911 års skogslagstiftningskommitté* anført:

»De beträffande bete och skogsvård å ifrågavarande, i 5 § andra stycket av 1857 års stängselförordning avsedda områden särskilt rådande svårigheterna härleda sig från det förhållandet, att beträffande ett dylikt område skyldigheten att iakttaga en viss vårdnad om skogen och rättigheten att beta sina kreatur icke förenas hos samma personer, utan betesrätten tillkommer även andra än den till vårdnad om skogen förpliktade markägaren (eventuellt avverkningsrättsinnehavare). För ett avhjälpande av nämnda svårigheter är därför erforderligt att åvägabringa motsvarighet mellan berörda betesrätt och vårdnadsskyldighet, och detta åter kan tänkas ske antingen genom upphävande av betesrätten för andra än markägaren eller ock

genom ett utsträckande till de i densamma deltagande utav skyldigheten att sörja för skogens återväxt.

Ur ren skogsvårdssynpunkt kunde måhända det förra alternativet i förstone synas mest tillfredsställande, och någon tveksamhet av principiell innebörd kunde härvid icke framställa sig, då den uti ifrågavarande lagrum stadgade betesrätten icke är av primär karaktär, utan, på sätt ovan framgått, en av praktiska, genom andra i stängselförordningen givna regler betingade skäl framkallad bestämmelse. Vid närmare skärskådande torde emellertid lämpligheten av ett dylikt tillvägagående icke vara så avgjord.

Samtliga dessa anförda synpunkter: förebyggandet av skogens — icke minst den unga — förödande genom användning till stängselvirke, onödiggörandet av en mängd ändock måhända mer eller mindre ineffektiva hägnader samt likaså av alltför långt driven vallning, torde i mera tillfredsställande grad kunna komma till sin rätt genom ett anlitande av den andra ovan angivna vägen: utsträckande till alla de i betesrätten deltagande av förpliktelsen att svara för till följd av betningen nödvändiga skogsvårdsåtgärder å varje i det gemensamma betet ingående område. Detta är heller icke något annat än en analog tillämpning av den i 3 § av den föreslagna lagen angående vård av enskildes skogar givna regeln för betning av en skogsägares hemdjur å hans egen mark: den, som tillgodogör sig bete å skogsmark, får och taga konsekvenserna därav beträffande skogsvården. Till dessa konsekvenser hör emellertid här icke blott, såsom i fråga om nyssberörda §, skyldigheten att avhjälpa genom betningen uppkommen skada, utan på grund av hänsynen till de övriga deltagarna i betesrätten och envars av dessa berättigade krav på iakttagandet vid betesutövningen av lämpliga varsamhetsåtgärder även förpliktelsen att delta i dylika.

Även en annan omständighet gör sig emellertid gällande här, vilken icke behöver beaktas i fråga om en skogsägares betesutövning allenast å hans egen mark. Såsom av den ovan lämnade utredningen torde framgå och väl även får anses ostridigt, förorsakas vid betning å skogsmark vida större skada av får och getter än av andra betesdjur. Skulle nu exempelvis ägaren till ett av flera sinsemellan ohägnade markområden endast släppa ut nötkreatur, men de övriga markägarna får eller getter, och dessa gjorde skada å den förstnämndes område, finge även han delta i kostnaden för denna i jämförelse med den av hans egna betesdjur vållade drygare skadas botande. Med hänsyn till det orättvisa i en dylik möjlighet och då ett undanröjande av denna går samman med det allmännas intresse av att hellre förebygga en skogsskada än att först låta den ske och sedan föreskriva dess avhjälpan, har kommittén föreslagit särskilda bestämmelser för betning av får och getter och för betning av andra hemdjur.

Rörande betningen av får och getter kunde ifrågasättas, huruvida icke de i 1876 års kungörelse angivna grunderna borde bibehållas med fullständigande i sådana avseenden, vari detta visat sig påkallat. Detta skulle då närmast vara dels beträffande den markägarna medgivna rätten att genom avtal häva den eljest gällande förbudsinskränkningen i dylikt bete och dels i fråga om åtalsrätten.

Då 1876 års kungörelse kom till, funnos icke några skyldigheter för enskilde skogsägare att vårda sina skogar, men med nu gällande i allmänt intresse tillkomna

bestämmelser härutinnan står det illa tillsammans att låta enskilde vidtaga dispositioner, som kunna motverka den med nämnda bestämmelser avsedda nyttan. Mera rimligt vore det, för så vitt man ansåge de ofta och starkt framhävda olikheterna i förevarande förhållanden inom skilda delar av landet vara av den beskaffenhet och betydelse, att med hänsyn därtill borde möjliggöras olika lokala bestämmelser i ämnet, att ansluta sig till det av 1896 års kommitté angivna förslaget att på ifrågavarande marker som regel förbjuda betande av får och getter annat än i inhägnad beteshage, men lämna Kungl. Maj:t rätt att därifrån medgiva undantag för de län eller delar därav, där sådant finnes erforderligt — en ordning alltså, rakt motsatt den i 1876 års kungörelse följda principen. Även en sålunda ordnad möjlighet att beträffande betning av får och getter å gemensam mulbetesmark låta olika bestämmelser gälla, vilken vid den tid, då den föreslogs, otvivelaktigt skulle inneburet ett framsteg i förhållande till då gällande bestämmelser, torde emellertid nu icke böra vid en ny skogslagstiftning upptagas. Att märka är, att efter tillkomsten av 1903 års skogslagstiftning de förut givna betesförbuden utsträckts inom sex av de i 1876 års kungörelse angivna länen, så att desamma numera även beträffande får likasom förut beträffande getter avse hela året, och med de skärpningar i skogslagsbestämmelserna, som nu föreslagits, vore det föga förenligt att icke utsträcka de angivna förbuden för betande av får och getter till samtliga län. Visserligen avses icke alla dessa i sina huvudsakligaste skogsvårdsbestämmelser med de nya förslagen, men även där så icke är, vore ett eftergivande härutinnan ägnat att motverka uppkomsten av den åtskillnad mellan skogs- och betesmark, varförutan varken skogsskötsel eller bete kan komma till sin fulla rätt. Det är dessutom kommitténs övertygelse, att de framhållna olikheterna inom skilda landsdelar mera äro att hänföra till en inrotad uppfattning därom än till ett verkligt behov av dylikt skogsbete för ifrågavarande djur.

Av det sagda torde framgå, att ett fortfarande byggande på grunderna i 1876 års kungörelse icke syns kommittén böra komma i fråga, och vid sådant förhållande har icke någon anledning förelegat för kommittén att ingå på vidare frågor om reformering av bestämmelserna i nämnda kungörelse. — — — — —

Kommittén har sålunda i fråga om betande av får och getter å sådan mark, som i andra stycket av 5 § i stängselförordningen avses, tagit steget fullt ut och föreslagit fullständigt förbud mot sådant betande i vidare mån än som överensstämmer med regeln i 3 § av förslaget till ny lag angående vård av enskildes skogar, d. v. s. att varje markägare får beta sådana djur endast å den honom tillhöriga marken och därvid skall om dem hålla sådan vård, att de icke inkomma på de andras områden. Noga taget skulle detta endast behöva gälla *skogsmark*, men då den nuvarande 1876 års kungörelse med tillhörande kungörelser avser all mark, som i 5 § av stängselförordningen anges, d. v. s. »skog, utmark och beteshage», har kommittén ansett lämpligast att icke härvid göra någon skillnad mellan dessa olika slag av marker.

Beträffande betningen å ifrågavarande marker av andra kreatur än får och getter är först att fastslå den ovan angivna huvudregeln, att med deltagandet i betningen även följer skyldighet att svara för därigenom nödvändigblivna vårdnadsåtgärder å skogen eller skogsmarken, samt vidare, i naturlig anslutning därtill, att i fråga om övriga bestämmelser ihågkomma, att med dessa icke avses ett ordnande av betesrättens utövande till de därtill berättigades fromma, utan att de tvärtom

hava till föremål den motsatta sidan av saken eller att reglera de för betesdeltagarna uppkommande förpliktelserna. Dessa kunna rikta sig dels emot en var markägare såsom sådan och dels emot övriga deltagare i betesutövningen. I det förra hänseendet är att märka, att här som i kommitténs förslag till lag angående vård av enskildes skogar själva utförandet av skogsvårdsåtgärderna endast tillkommer markägaren och de övriga betesdeltagarnas ansvar för desamma sålunda gäller kostnaden därför. — — — Detta uttagande torde mången gång, vid ett mindre antal betesdelägare och i övrigt enklare förhållanden, kunna ske utan några svårigheter, men lika väl kan också inträffa, och har med hittillsvarande bestämmelser ofta visat sig, att det är förenat med stora omgångar och besvär att utföra dylik ersättning, på grund av föreliggande bevisningssvårigheter. Det har därför syntts kommittén angeläget att bereda betesdelägare möjlighet att, om han så önskar, på förhand få klargjort såväl, vilka delägarna i betesrätten äro, som vilken delaktighet en var av dem däruti må hava och därmed även i ty åtföljande skyldigheter. Detta har i förslaget angivits skola ske på så sätt, att en förteckning eller längd upprättas över de i betesrättens utövning deltagande markägarna, med angivande för en var av den grund, varefter deltagandet i betet må ske och andel i beteslagets utgifter skall utgöras. — — —

Gemenskapen i betandet och det därmed följande ansvaret bör medföra, att där någon av deltagarna vill sörja för iakttagandet av aktsamhet vid betesutövningen, de övriga skola vara pliktiga att medverka härtill. För ordnandet och tillseendet av vad för en dylik aktsamhet erfordras skall enligt förslaget, där någon markägare det yrkar, för beteslaget utses en sådan tillsyningsman, som nyss omförmäلت. Vilka åtgärder som för det avsedda ändamålet att bereda skydd för skogen och dess återväxt böra vidtagas, har ansetts icke böra i lagen angivas, utan få bestämmas i varje särskilt fall efter däri sig företeende omständigheter. Särskilt lärer det emellertid bliva fråga om att hålla kulturfält och andra under förnygring varande skogsmarksområden fredade mot skada av beteskreaturen, och på ena stället kan detta lämpligast ske genom inhägnande av den ifrågavarande marken, på det andra genom vallning av betesdjuren, o. s. v. Genom att sålunda endast angiva grundreglerna för denna betning, men låta tillvägagåendet med de närmare anordningarna bestämmas efter vederbörandes eget avgörande, lärer ock ett tillräckligt beaktande av olika orters betesförhållanden hava skett.»

I enlighet med dessa uttalanden föreslog kommittén tillägg till det ifrågavarande lagrummet, så att detta skulle lyda:

»2 mom. Finnes emellan ägor, som nu sagda äro, ej stängsel; då skall, så länge det förhållande fortfar, den ohägnade marken anses vara till gemensamt mulbete upplåten, där ej annorlunda avtalat är.

Betning av getter och får må dock endast utövas av en var markägare å hans eget område och så vida han om dem håller sådan vård, att de icke inkomma på annans område.

Vid betning av andra kreatur skola, där ägorna utgöras av skogsmark, de markägare, som av betesrätten begagna sig, utgöra ett beteslag, och gälla härom följande:

1. Där någon markägare sådant yrkar, skall för beteslaget utses en eller flere tillsyningsmän att ombesörja åtgärder till beredandet av skydd för skogen och

dess återväxt; ägande, där ej markägarna kunna enas om valet, Konungens befallningshavande att på framställning av någon markägare förordna sådan tillsyningsman.

2. Vällas genom betningen skada å växande skog eller hinder eller men för återväxten, äge markägaren att härför av en var deltagare i beteslaget utfå ersättning med den på honom belöpande del av det belopp, vartill skadan eller hindret och de för dess avhjälpande erforderliga kostnaderna uppskattas. Är tillsyningsman för beteslaget utsedd, och har denne genom underlåten tillsyn vållat skadan, äge deltagarna i beteslaget att av honom söka åter vad de sålunda fått utgiva.

3. På yrkande av markägare eller där tillsyningsman finner det nödigt, skall för beteslaget upprättas längd över de i betesrättens utövning deltagande markägarna, med angivande för en var av den grund, varefter deltagandet i betet må ske och andel i beteslagets utgifter skall utgöras. Sådan längd skall till Konungens befallningshavande ingivas, och låte Konungens befallningshavande kungörelse därom uppläsa i kyrkan till den eller de församlingar, där marken är belägen, ävensom intagas i länskungörelserna och en eller flera tidningar i orten och skall i kungörelsen utsättas tid, inom vilken en var, som saken rör, må äga anmärkning mot längden framställa. Har inom tid, som sålunda utsatts, anmärkning mot längden ej framställts, varde den av Konungens befallningshavande till efterrättelse fastställd. Där åter anmärkning däremot förekommit, pröve befallningshavanden längdens riktighet och give utslag däröver. Mot fastställd beteslängd äge den, som därtill finner sig befogad, föra klandertalan genom stämning till domstol inom tre månader efter det han om fastställelsen fått kännedom.

4. Vid utbetalningar för beteslaget på grund av deltagarnas beslut eller eljest enligt lag må, där tillsyningsman är utsedd och beteslängd fastställd, vad på en var deltagare belöper av tillsyningsmannen enligt beteslängden utdebiteras och för uttagande därav av tredskande deltagare handräckning påkallas av kronobetjäningen.

Genom denna lag upphäves kungörelsen den 28 januari 1876 angående in-skränkning i betesrätt å ohägnad mark jämte därtill sig anslutande kungörelser.»

Kommittéreservantens skiljaktighet från majoriteten framträder särskilt i fråga om betningsbestämmelser. Han yttrar gentemot kommittén beträffande betning av får och getter:

»Å ägor, varom här är fråga, säger kommittén i sitt förslag till lag om ny lydelse av § 5, må betning av getter och får endast utövas av en var markägare å *hans eget område* och så vida han om dem håller sådan vård, att de icke inkomma på annans område. Det är onekligen konsekvent av kommittén, som icke vill veta av några sådana i den allmänna skogsvårdens intresse givna betesförbud, som avses i 12 § av 1903 års skogsvårdslag, att ej heller här ifrågasätta något dylikt, utan åtnöja sig med att skydda *grannens* rätt och intresse. Ett antal getter och får, nu betande å hela det till gemensamt bete upplätta utmarksområdet, skulle enligt kommittén fortfarande få till oförminskat *sammanlagt* antal där gå i bete, allenast de särskilda ägarna hölle sina djur å sina egna områden; samma kvantum skogsskada, som djuren förut mäktade åstadkomma, skulle de även nu kunna presteras, allenast med fördelning på de skilda ägototterna inom området. Naturligtvis skulle det föreslagna stadgandet kunna såtillvida lända skogsintresset till gagn, som

en enskild delägare, vilken i skogens intresse ej ville hålla getter eller får å sitt område, kunde tänkas i stadgandet ha ett stöd gentemot det får- och gettbete, som grannarna ville idka. Jag befarar dock, att detta stöd i dessa ohägnade marker bleve av mycket tvivelaktigt värde. Svårigheten å den ena sidan ett hålla nödig vård om getterna och fåren, och den kanske än större svårigheten å motsidan att vederbörligen reagera mot stadgandets åsidosättande, skulle säkerligen medföra det faktiska slutresultatet, att man å ömse håll uppgåve strävandena och kampen och läte allt bliva som det förr varit. Och som det varit den enskildes intresse, som stadgandet framför allt avsett, och kommittén icke har rum för något som helst allmänt åtal i sina betesfrågor, komme det allmänna att få stå såsom overksam åskådare. Nej, vad som behövs är ett från det allmännas sida givet, med allmänt åtal förenat förbud av den art, som i 12 § i 1903 års skogsvårdslag och de av mig nu föreslagna meranämnda paragraferna i min allmänna skogsvårdslag och i stängselförordningen åsyfta.

I denna punkt — frågan om betning av getter och får å ohägnad mark, som hörer under stängselförordningens § 5 — sammanhänger nog, liksom i andra frågor rörande skogsbyte, den ställning, som kommittén intager, med kommitténs åsikt, att betning av hemdjur medför, på samma sätt som avverkning samt skogens skadande genom vissa naturhändelser, förpliktelser för markägaren att sätta det skadade området i nöjaktigt skogbärande skick. *Häri* — i den efterföljande förpliktelsen att bota den skada, som kreatursbetet tillskyndat skogen — ligger framförallt det medel, varigenom den allmänna skogsvårdens intresse av skogens vidmakthållande gentemot kreatursbete skall enligt kommittén realiseras. Den *förebyggande* synpunkten förlorar då väsentligen sin betydelse; man finner sig kunna komma till rätta med saken utan något betesförbud av *den* art, som jag förordat; för några straffbestämmelser och något allmänt åtal, såsom jag föreslagit, har man då ingen användning. Som jag emellertid icke kunnat biträda grundsatsen om reproduktionsskyldighet efter skogsskada genom betning av hemdjur, har jag ej heller kunnat acceptera dess konsekvenser.»

I fråga om andra hemdjur än får och getter yttrar reservanten, hurusom vad här närmast fäste uppmärksamheten vore den i förslaget vidtagna grundsatsen, att å det samfälliga betesområdet all skogsskada, som skedde genom betning av hästar och nötkreatur, skulle ersättas av de betesberättigade samt att för realiserande av denna grundsats de betesberättigade skulle utgöra ett beteslag med den rättsliga reglering, som bestämmelserna närmare utvisade. Med bortseende från frågan, om det kunde vara i och för sig lämpligt och med den ifrågavarande samfälliga betesrättens natur väl överensstämmande att överhuvud förbinda den med ersättningsskyldighet för skogsskada, som skedde vid dess utövning, har reservanten vidare till närmare granskning upptagit det sätt och de former, varunder ersättningsskyldigheten skulle enligt kommittén varda genomförd.¹ Euligt denna granskning har reservanten

¹ Komm. bet. II sid. 275—280.

funnit kommittéförslaget lämna avsevärda spörsmål rörande den närmare tillämpningen av dess bestämmelser obesvarade. Så ifråga om den grund, enligt vilken i beteslängden skall angivas måttet av var och en delägares befogenhet att taga del i betet, huruvida en upprättad beteslängd kan få retroaktiv verkan och vinna tillämpning på ersättningsfrågor, som tidigare uppkommit, huru och av vem beteslängd skall upprättas, huru länge en fastställd längd skall förbliva gällande, huruvida ej rätt till återvinningstalan bör vara förbunden med den exekutiva kraft, som tillägges längden och enligt densamma verkställd utdebitering m. m. På grund av allt detta hava kommitténs ifrågavarande stadganden synts reservanten alltför obestämda för att kunna tillfredsställande tillämpas.

För egen del har reservanten sökt lösa betesfrågan med tillämpning av två skilda grundsatser. Den ena av dessa innebär, att betning av hemdjur må kunna i den allmänna skogsvårdens intresse uti större eller mindre omfattning förbjudas. Beträffande annan mark än i stängselförordningens § 5 avses har reservanten i berörda hänseende intagit en bestämmelse i sin allmänna skogsvårdslag, av innehåll, att om det till skydd mot skada å skog visar sig erforderligt, att för visst län eller del av län bete inskränkes eller förbjudes, det skall ankomma på Konungen att, efter landstings och hushållningssällskaps hörande, därom meddela förordnande. Enahanda bestämmelse återfinnes ock beträffande mark, som avses i nyssnämnda § 5, såvitt angår andra kreatur än får och getter, varjämte där ock, enligt reservantens förslag, all betning av sistnämnda djurslag skall vara förbjuden annat än i inhägnad beteshage, dock att Konungen äger därifrån medgiva undantag för de län eller delar av län, där sådant må finnas erforderligt. Enligt reservanten, vilken i sina förslag icke medtagit Västerbottens och Norrbottens län, skulle stängselförordningens § 5 få följande lydelse:

»*Mom 1.* Utgöras ägor, emellan vilka stängas skall, av skog, utmark eller beteshage å båda sidor, och finnes ena sidan av stängseln märkligen betungas, utan motsvarande nytta; då må, där den sidan ej själv stängseln fordrar, dess stängsel-skyldighet, efter ty som domaren skäligen prövar, nedsättas under vad i § 3 stadgat är.

Mom. 2. Finnes emellan ägor, som nu sagde äro, ej stängsel: då skall, så länge det förhållande fortfar, den ohägnade marken anses vara till gemensamt mulbete upplåten, där ej annorlunda avtalat är. Till förekommande av skada å skog äger i vissa fall inskränkning rum i den betesrätt, som nu sagts, enligt vad därom närmare stadgas i mom. 3 och 4.

Mom 3. Huruledes, till skydd mot skada å skog, inskränkning må äga rum i rätten att beta kreatur å sådan ohägnad mark, som i föregående mom. sägs, där-om gäller, beträffande Västerbottens och Norrbottens län, vad på grund av riksdagens skrivelse den 20 maj 1874 är eller kan varda av Konungen förordnat.

Mom 4. Inom andra rikets län än Västerbottens och Norrbottens skall allt

betande av getter och får å sådan ohägnad mark, som här är i fråga, vara förbjudet annat än i inhägnad beteshage, dock att Konungen äger härifrån medgiva undantag för de län eller delar av län, där sådant må finnas erforderligt.

Beträffande betande å mark, som här avses, av andra kreatur än getter och får, skall, vad angår annat län än Västerbottens och Norrbottens, Konungen äga att, efter landstingets och vederbörande hushållningssällskaps hörande, antingen meddela förbud mot dylikt bete för länet i dess helhet eller för del därav eller ock föreskriva viss inskränkning i rätten därtill.

Den, som i strid mot betesförbud, som i det föregående av detta mom. sägs, med uppsåt släpper kreatur i mark, böte minst tio, högst tvåhundra kronor. • Brytes mot förbudet av oaktsamhet, vare straffet böter, högst femtio kronor.

Allmän åklagare så ock, där förseelsen ägt rum å mark, varöver skogsvårdsstyrelse äger tillsyn, skogsvårdsstyrelsen och de till dess biträde anställda tjänstemän, äga lika behörighet att åtala överträdelse, som i föregående punkt sägs.

Böter, som för överträdelsen ådömas, fördelas så, att en fjärdedel tillfaller åklagaren och tre fjärdedelar den av skogsvårdsstyrelsen omhänderhavda skogsvårdskassan, dock att, där skogsvårdsstyrelse åtalat, även den del, som enligt vad nu sagts skulle tillfalla åklagaren, går till skogsvårdskassan. Saknas medel till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

Hava kreaturen olovligen släppts å annans mark och innebär förty förseelsen överträdelse av allmän strafflag, varde den felande dömd, förutom till det straff, som här ovan sagts, jämväl till ansvar enligt allmänna strafflagen, försåvitt vederbörande målsägande förer talan om ansvar enligt sistnämnda lag.

Genom denna lag upphävas kungörelsen den 28 januari 1876 angående inskränkning i betesrätt å ohägnad mark jämte därtill sig anslutande kungörelser, i vad sagda författningar angå annan del av riket än Västerbottens och Norrbottens län.»

Beträffande här intagna bestämmelser om straffpåföljd och åtalsrätt har reservanten framhållit, att de sakna motsvarighet i 1903 års skogsvårdslag och 1908 års gottlandslag, vilkas stadganden om rätt för Konungen att i viss ordning förordna om inskränkning eller förbjudande av kreatursbete äro av enahanda art som vad reservanten nu föreslagit.

Reservanten har vidare rörande bestämmelserna om straffpåföljd och åtalsrätt anfört:

»I förra avseendet bör skiljas mellan det fall, att betningen blott innefattar överträdelse av det utav Konungen givna betesförbudet, samt det fall, då den olovlige betningen på samma gång står i strid mot allmän lag. Det förra fallet äger rum, då någon utövar betning å egen mark eller å mark, den han eljest för ändamålet disponerar, men därvid åsidosätter de betesföreskrifter, dem Konungen lämnat. Annans rätt är härvid icke lederad. Förseelsen är icke i allmän lag belagd med straff. Nödig straffbestämmelse är därför här för detta fall föreslagen. Det andra fallet äger rum, då betning, som strider mot ett av Konungen givet betesförbud, sker under omständigheter, som göra det till ett brott mot annan mans rätt. För sistnämnda händelse har strafflagen bestämmelser i 24 kap. 8 och 9 §§, men förseelsen bör, såsom utgörande på samma gång överträdelse av det utav Konungen givna politiförbudet, enligt min åsikt straffas *jämväl* med det straff, som förevarande

§ i sistnämnda avseende stadgar. Här föreligger full analogi med det fall av konkurrerande straffbestämmelser, som omförmäles i 14 § av jaktstadgan, och samma grundsats, som i sistnämnda lagrum gjorts gällande, synes därför även här böra komma i tillämpning.

Vad åtalsrätten beträffar, bör det olovliga av Konungen förbjudna betet, då det ju i varje fall innebär en överträdelse av ett i det allmännas intresse givet förbud, givetvis vara föremål för åtal från det allmännas sida, men de i *strafflagens* omförmälda §§ givna straffbestämmelser synas mig, jämlikt grunderna i 15 § av strafflagens 24 kap., rätteligen icke böra komma till användning med mindre sådant yrkas av vederbörande målsägare.

Att bestämmelserna om betesförbud i 12 § av 1903 års skogsvårdslag samt i 13 § av gottlandslagen hittills icke vunnit tillämpning har kanske i någon mån berott på den hittillsvarande bristen på straff- och åtalsbestämmelser, enkom lämpade för den förbudsreglering, som nämnda lagrum avser. Det har visat sig, att frånvaron av dylika stadganden medfört en rätt avsevärd grad av ineffektivitet för de betesförbud, vilka beträffande mark, som avses i stängselförordningens § 5, meddelats av Konungen genom kungörelsen den 28 januari 1876 och senare därtill sig anslutande författningar; och den erfarenhet, som i angivna hänseende erhållits i fråga om sistberörda författningars tillämpning och verkan, har måhända föranlett en viss misstro till värdet över huvud av en förbudslagstiftning på förevarande område. Blir nämnda bristfällighet jämte andra brister i sistnämnda författningar undanröjda — varom mera längre fram —, torde angivna uppfattning komma att ändra sig; och jag tror, att just den preventiva förbudslagstiftningen, om än hittills något osäker och tvekan, skall visa sig vara den, som på nu ifrågavarande område har framtiden för sig. Genomförd så småningom, med möjligast noggranna anpassning efter befintliga förhållanden, skall den enligt min tro visa sig bliva ett verksamt medel att realisera det mera intensiva betesbruk, den rationella särskilning mellan betesdrift och skogsskötsel, som för vännerna av båda dessa näringar står såsom ett framtidsmål, eftersträvansvärt i den mån det låter sig hos oss genomföra utan överdrifter och med väl övervägd måtta.»

Den andra grundregel, som i fråga om stängselförordningens gemensamma utmarksbete tillämpats av reservanten, sammanhänger med skyldigheten att efter avverkning eller inträffad skogsskada besörja återväxt av skog, vilken skyldighet enligt det av chefen för jordbruksdepartementet framlagda förslaget till skogsvårdslag gäller även beträffande mark, varå gemensamt bete enligt stängselförordningen får äga rum. Frågan om de särskilda skydd, som enligt reservantens mening här kräves, har han löst på det sätt, att det skall ankomma på markägaren själv att vidtaga erforderliga åtgärder till skyddande mot betning av den återväxt, han enligt lagen är förpliktad att besörja, men med regressrätt för de erforderliga åtgärdernas skäliga kostnad mot delägarna i den gemensamma betesrätt, som satte återväxten i fara. Bestämmelserna

här om finnas intagna i reservantens förslag till allmän skogsvårdslag (31 §) och lyda:

»Är det område, varå skogsåterväxt skall betryggas enligt de i 27—30 §§ givna bestämmelser, beläget å sådan ohägnad mark, som avses i § 5 av förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande mot skada av annans hemdjur m. m., vare områdets ägare, där han till fullgörande av omförmälda skyldighet vidtager särskilda åtgärder för att freda området från skada genom sådant gemensamt bete, som å den ohägnade marken må äga rum, berättigad att från ägarne till de fastigheter, som äro delaktiga i det gemensamma betet, utfå ersättning för den del av kostnaden för samma åtgärder, vilken icke belöper å hans egen fastighet, samt att härför erhålla handräckning av vederbörande exekutiva myndighet, allt enligt vad här nedan närmare stadgas.

För det i föregående punkt angivna ändamål har fredningsområdets ägare att, efter det betesgången för året upphört, till överexekutor ingiva, jämte noggrann uppgift angående områdets belägenhet, intyg som bestyrka ej mindre de vidtagna särskilda fredningsåtgärdernas beskaffenhet än ock att de visat sig tillfyllestgörande, så att icke i följd av bristfällighet i åtgärderna någon skada av kreatur skett å fredningsområdet under årets betningstid; vidfoge ock uttalande från skogsvårdsstyrelsen, dels om och i vilken mån styrelsen funnit de vidtagna åtgärderna erforderliga med hänsyn till den fara för skada genom betesdjur, som förefunnits, dels ock om det kostnadsbelopp, som de åtgärder, vilka varit behövliga, skäligen kunna anses hava betingat.

Det belopp, som sålunda blivit av skogsvårdsstyrelsen vitsordat såsom skäligt, har överexekutor att efter förutgången utredning, anordnad så som överexekutor finner lämpligt, fördela till utgörande enligt fördelningslängd, som av överexekutor fastställles.

Fördelningen sker å de fastigheter, vilka äro delaktiga i det gemensamma betet och vilkas kreatur kunna antagas ha för sin betesgång begagnat den trakt, där fredningsområdet är beläget; vinnes angående någon av dessa fastigheter tillförlitlig upplysning därom, att inga kreatur från densamma betat å nämnda trakt, vare samma fastighet utesluten från fördelningen. Å de särskilda fastigheterna delas kostnadsbeloppet på det sätt, som enligt erhållna upplysningar kan antagas närmast motsvara det inbördes förhållande, vari det gemensamma betet blivit av dem tillgodogjort; i den mån ej nödig ledning kan vinnas för bedömande av nämnda proportion, varde beloppet å fastigheterna fördelat enligt den taxering å jordbruksfastighet, som var gällande under den tid, då betet ägde rum. I fördelningen ingår med sin anpart av kostnadsbeloppet även den fastighet, till vilken fredningsområdet hör, där så enligt nu angivna grunder bör ske.

Den fastställda fördelningslängden låte överexekutor tillställa vederbörande utmättningsman samt kungöra i kyrkan för den församling, där fredningsområdet är beläget; kungöre ock därvid viss dag, inom vilken de i längden upptagna beloppen skola vara till utmättningsmannen inbetalta. Belopp, som efter sagda tid äro oguldna, har utmättningsmannen att omedelbart indriva, jämte indrivningskostnaden, från de resterande under iakttagande av vad restindrivningsförordningen den 14 december 1917 i tillämpliga delar innehåller, dock att utmättningsmannens redovisningstid räknas från ovannämnda inbetalningsdag och att influtna restmedel skola av utmättnings-

mannen sändas till överexekutor, men icke tillhandahållas handräckningssökanden. med mindre denne visar, att fördelningslängden vunnit laga kraft. eller han hos överexekutor ställt av denna myndighet godkänd säkerhet för den återbäring, vartill han kan bli skyldig.

Mot fastställd fördelningslängd äge den, som därtill finner sig befogad, föra klandertalan genom stämning till domstol inom tre månader efter det längden blev i kyrkan kungjord.»

Skogsvårdsstyrelsernas delegerade hava om denna betesfråga anfört:

»Här föreligger en fråga, som för visso icke är lätt att lösa till följd därav, att här står intresse mot intresse. Å ena sidan skogsvården, som helst skulle kräva förbud för varje betning i skogsmark av fruktan för skador å unga skogsplantor, å andra sidan lantbrukarens behov att under sommaren erhålla bete för sina kreatur. Med hänsyn till det senare behovet, som säkerligen i många trakter av vårt land ännu är trängande, är det tydligt, att lagstiftaren måste framgå med den yttersta försiktighet och det är först när den allmänna insikten om nödvändigheten att skydda skogsplantorna och om faran i sådant hänseende av betning vuxit sig stark, som man kan gå fram mot det mål, som hägrar för skogsvårdens varme vän.

Den största fara, som i detta hänseende för närvarande föreligger, är tydligen betning av får och getter.

Enligt förevarande lagstadgande i dess nuvarande lydelse skall, därest stängsel ej finnes emellan ägor, som bestå av skog, utmark eller beteshage å ömse sidor, den ohägnade marken anses vara till gemensamt mulbete upplåten, där ej annorlunda är avtalat. Emellertid är i flertalet län bete av får och getter förbjudet å mark, varom nu är fråga, antingen under hela året eller under viss del av detsamma. Kommittén har nu föreslagit, att betning av får och getter endast får utövas av en var markägare å hans eget område och såvida han om dem håller sådan vård, att de icke inkomma å annans område. Reservanten har däremot föreslagit förbud för allt betande av getter och får å ifrågavarande mark annat än i inhägnad beteshage med rätt dock för Konungen att medgiva undantag för de län eller delar av län, där sådant må finnas erforderligt. Med hänsyn till den fara för det unga skogsbeståndet, som i detta avseende förefinnes och då reservantens förslag tydligen är mera effektivt än kommitténs, hava vi anslutit oss till vad den förre föreslagit med den ändring allenast, att dispens icke må meddelas förrän efter landstings och hushållningssällskaps hörande.

I fråga om betande av andra kreatur har kommittén föreslagit, att de olika markägarna, som av betesrätten begagnade sig, skulle bilda ett beteslag med skyldighet att efter beslutade och fastställda grunder utgiva ersättning för vållad skada å växande skog eller hinder eller men för återväxten. Emot detta förslag har reservanten riktat en skarp kritik, därvid påpekande bland annat svårigheten att erhålla en tillfredsställande grund för ersättningens utgående. I denna kritik instämma vi till alla delar och tro icke att den av kommittén föreslagna vägen är framkomlig.

Reservanten har i stället föreslagit, att beträffande betande av andra kreatur än getter och får skall Konungen äga att, efter landstingets och hushållningssällskapets hörande, antingen meddela förbud mot dylikt bete för länet i dess helhet eller för del därav eller ock föreskriva viss inskränkning i rätten därtill.

Vi äro de första att erkänna, att ett sådant stadgande skulle ur skogsvårds-

synpunkt vara mycket önskligt, men vi tro icke tiden ännu vara mogen för en sådan bestämmelse. Det är i många delar av vårt land ännu alldeles nödvändigt för den stora del av befolkningen, vilken av boskapsskötsel hämtar sin huvudsakliga inkomst, att under sommarmånaderna få hava sina nötkreatur ute på det gemensamma mulbetet, och att överlämna fortvaron av denna rätt åt avgörande allenast efter hörande av landsting och hushållningssällskap och de tillfälliga strömningar, som där kunna göra sig gällande, anse vi oss icke kunna tillråda. Ett sådant förslag skulle väcka en misstämning och en misstro mot hela vårt förslag till skogslag, som säkerligen icke vore lyckliga för förslaget antagande av de lagstiftande myndigheterna. När vi således avråda från anslutning till reservationen i denna del, så anse vi oss därjämte böra tillägga, att den skada å unga skogsbestånd, som åstadkommes av andra kreatur än får och getter, är dock säkerligen icke jämförbar med den, som de senare åstadkomma.

Reservanten har vidare föreslagit en viss fördelning av de böter, som skulle ådömas enligt detta lagrum, samt ådömande av straff jämväl enligt allmänna strafflagen, om brott emot detsamma ägt rum, men synes särskilda bestämmelser om fördelning av böter i förevarande fall ej böra äga rum och lära det ådömande jämväl av straff enligt strafflagen, varom reservanten föreslagit särskilt stadgande, komma att äga rum på grund av allmänt gällande straffrättsliga regler även utan särskilt lagstadgande.»

De delegerades förslag lyder:

»2 mom. Finnes emellan ägor, som nu sagda äro, ej stängsel; då skall, så länge det förhållande fortfar, den ohägnade marken anses vara till gemensamt mulbete upplåten, där ej annorlunda avtalat är.

3 mom. Allt betande av getter och får å sådan ohägnad mark, som här är i fråga, vare dock förbjudet annat än i inhägnad beteshage, därest ej Konungen efter landstingets och vederbörande hushållningssällskaps hörande härifrån medgiver undantag för de län eller delar av län, där sådant må finnas erforderligt.

Den, som i strid mot betesförbud, som i det föregående av detta mom. sägs, med uppsåt släpper getter eller får i mark, böte minst tio, högst tvåhundra kronor. Brytes mot förbudet av oaktsamhet, vare straffet böter, högst femtio kronor.

Allmän åklagare så ock, där förseelsen ägt rum å mark, varöver skogsvårdsstyrelse äger tillsyn, och där skogsåterväxten blivit skadad, skogsvårdsstyrelsen och de till dess biträde anställda tjänstemän äga lika behörighet att åtala överträdelse, som i föregående punkt sägs.

Saknas medel till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

Genom denna lag upphävas kungörelsen den 28 januari 1876 angående inskränkning i betesrätt å ohägnad mark jämte därtill sig anslutande kungörelse, i vad sagda författningar angå annan del av riket än Västerbottens och Norrbottens län.»

Domänstyrelsen har förklarar, att ändrad lagstiftning i fråga om ägors fredande emot skada av hemdjur samt om stängselskyldighet icke bör ifrågakomma i anledning av härom nu väckta förslag och på grund av den utredning, som hittills förebragts. Som skäl härför har styrelsen anfört:

»Domänstyrelsen kan i huvudsak instämma i den kritik, som ombudsmötets förslag (= delegerade) sålunda framställt mot såväl betänkandets som reservationens förslag till ändringar i nu gällande förordning angående stängselskyldighet m. m. Likaså kan styrelsen instämma uti vad skogsvårdsstyrelsernas kommitterade uttalat angående skogsvårdens önskemål ifråga om inskränkning uti det gemensamma betesbruket, och vill styrelsen därjämte giva ett erkännande åt att samma förslag beaktat de intressen, som den befolkning, vilken i de nordliga delarna av vårt land har sin egentliga utkomst av den med jordbruket förenade kreatursskötseln, har av en rättvis och ändamålsenlig lösning av denna synnerligen viktiga och ömtåliga fråga.

Ombudsmötets förslag, vilket ju är det minst restriktiva av de trenne föreliggande, torde ändock svårligen kunna påräkna förståelse hos den allmänhet, som mest skulle komma att av detsamma beröras eller de mindre jordbrukarna i Kopparbergs och norr därom belägna län. Härom vittnar bland annat vad landsting och hushållningssällskap i Västernorrlands län anfört om ifrågavarande lagförslag. Även från andra håll inom riket hava erinringar gjorts i samma riktning, vilka samtliga torde få anses varsla om att, innan en sådan lagstiftning, som i förevarande fall föreslagits, bör komma till stånd, det torde vara nödvändigt att låta de lokala intressena bliva framförda.

Huru tilltalande än ur skogsvårdssynpunkt det kan synas vara, att betning av får och getter endast skulle tillåtas inom särskilt hägnad beteshage, får styrelsen framhålla, att ett lagstadgande härom, såsom både reservationen och ombudsmötets förslag skisserat detsamma, knappast torde kunna bliva utförbart. Här må endast erinras om, att det för dessa mindre jordbrukare i de norra länen, vilka var för sig kanske hålla endast ett mindre antal får och getter, vilka betas särskilt och å skilda trakter av den gemensamma betesmarken, skulle vara förenat med oöverkomliga kostnader att för dessa betesdjur inhägnat särskilda betesmarker, ej minst av den anledning, att, skogsbetet mera sällan förekommer så rikligt och under sådana förhållanden, att detta inom ett relativt begränsat område kan vara tillfyllest för en sådan betesflock under hela betestiden.»

Utav avgivna yttranden torde de flesta hava innefattat en mer eller mindre nära anslutning till reservantens förslag; åtminstone gäller detta i fråga om den föreslagna ändringen i stängselförordningens § 5. Andra meningar hava dock även uttalats och av olika innebörd. Sålunda har på vissa håll kommitténs förslag förordats, på andra 1899 års kommittéförslag ansetts bättre än de nu framlagda. Många hava, i likhet med domänstyrelsen, ansett intet av förslagen innebära någon acceptabel lösning. Det av domänstyrelsen omnämnda yttrandet av landstinget i Västernorrlands län utmynnar uti att den föreslagna inskränkningen i betesrätten beträffande får och getter skulle mycket hårt drabba den

del av befolkningen, som för sitt uppehälle hölle dessa djur, och hushållningssällskapets förvaltningsutskott har i huvudsak anslutit sig till detta uttalande, dock med ifrågasättande av sådana bestämmelser, att den, som hade intresse av skydd för återväxt mot betning, finge draga försorg därom enligt samma principer, som gällde i stängselförordningens § 4 i fråga om hägnad kring åker eller äng, som stötte mot skog.

Vad angår de bestämmelser, som kunna sättas ifråga rörande dessa gemensamma mulbetesmarker, finner man först, att såväl för närvarande som i framkomna förslag en åtskillnad göres mellan getter och får å ena sidan samt andra betesdjur å den andra.

Beträffande getter och får stadgas i både 1899 års, reservantens och skogsvårdsstyrelsernas delegerades förslag, att betning av dessa djur endast skall få ske i inhägnad beteshage, dock med rätt för Konungen att medgiva undantag härifrån för visst län eller viss del av län. Kommittén återigen har föreslagit, att betning av getter och får endast må utövas av en var markägare å hans eget område och under sådan vård, att de icke komma in på annans område. Ehuru vissa skäl tala för kommitténs förslag, lära de andra dock vara att föredraga. Den i dessa förslag givna bestämmelsen har ock vunnit en allmän tillslutning, och även kommittén synes närmast endast haft att invända emot den därmed förknippade dispensmöjligheten för vissa län eller delar av län. Förläggas emellertid rätten att meddela dylik dispens i Kungl. Maj:ts hand, lär ej vara att befara, att den kommer till användning annat än där verkliga skäl därtill föreligga. I departementsförslaget har alltså i fråga om getter och får följts det av 1896—1899 års kommitté föreslagna, nu av reservanten och de delegerade upptagna stadgandet, därvid det av de delegerade gjorda tillägget om landstings och hushållningssällskaps hörande före medgivande av dispens medtagits.

I fråga om betning av andra djur än getter och får har endast kommittéreservanten föreslagit bestämmelser av mera direkt preventiv innebörd. Kommitténs och 1899 års förslag innehålla — liksom ock reservantens — föreskrifter, åsyftande att bereda den enskilde skogsägaren hjälp och stöd uti hans skogsvårdsarbete; skogsvårdsstyrelsernas delegerade hava icke heller upptagit något stadgande härutinnan. Men samma grund, varpå man ansett sig kunna bygga bestämmelser om inskränkning i rätten att beta getter och får, bör gälla även beträffande betning av andra djur. Frågan blir endast, huruvida eller i vilken omfattning dylika inskränkningar äro att anse såsom nödvändiga i fråga om dessa. I denna fråga torde det få anses utrett, att åtminstone som

regel hästar och nötkreatur göra mindre skada å skogar vid sin betning än getter och får. Med hänsyn härtill har reservanten i sitt förslag gjort den åtskillnad, att medan ifråga om sistnämnda båda djurslag i själva lagen meddelats förbudsstadgande, därifrån Konungen må dispensera, så lämnas i fråga om andra djur betningen fri, där icke Konungen meddelar förbud däremot. Denna lösning synes mig tillfredsställande. Därigenom markeras, som antytts, den olika utgångspunkten för stadgandena ur behovssynpunkt, och därmed kunna också de olika förhållanden, som i dessa frågor förefinnas inom olika delar av landet, komma till sin tillbörliga rätt.

Även med de nu berörda bestämmelserna torde det emellertid vara erforderligt med vissa stadganden till skyddande av den enskilda markägarens rätt för de fall, då förbudsinskränkningar av förut omförd art icke komma att gälla. Ehuru vägande skäl finnas för den meningen, att även andra delägare i samfälld betesmark böra deltaga i åtgärder till skyddande av skogsåterväxt, har jag dock med hänsyn till såväl den ståndpunkt, 1903 års riksdag intagit i detta avseende, som vad i de avgivna yttrandena framhållits, ansett mig icke böra föreslå några bestämmelser i sådan riktning. Däremot bör givetvis markägare vara oförhindrad att genom inhägnad eller på annat sätt skydda ett till gemensam betesmark hörande område i den mån sådant erfordras till tryggande av skogsåterväxt. Då det torde vara tvivelaktigt, om han med nuvarande lagbestämmelser äger rätt härtill — enligt vad för mig uppgivits har åtminstone av vissa underrätter en motsatt mening gjorts gällande — har det synts mig riktigast att uttryckligt stadgande därom införes.

Vad beträffar bestämmelser om straffpåföljder och åtalsrätt m. m. har jag i anslutning till kommittéreservanten ansett erforderligt att införa sådana bland de nya stadgandena i stängselförordningen. Dock torde, i motsats till vad reservanten föreslagit, straff icke böra ådömas enligt detta lagrum, då ansvar ådömes enligt allmän strafflag.

Vad angår tiden för ikraftträdandet, synes lämligast att i sådant avseende bestämmas samma tid som för skogsvårdslagen. Dock torde härvid böra göras ett undantag. Det utsträckta förbudet mot betning av får och getter lärer nämligen ej böra komma i tillämpning, förrän vederbörande landsting och hushållningssällskap varit i tillfälle att, i den mån de så finna erforderligt, påkalla undantag från lagens bestämmelser i denna del. Nu avsedda stadgande torde därför böra träda

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 125 häft. (Nr 159.) 4

i kraft först den 1 januari 1924. Givetvis möter ej hinder för landstingen och hushållningssällskapen att dessförinnan handlägga frågor om framställningar rörande dylika undantag.»

Föredraganden uppläser härefter enligt nu angivna grunder utarbetade förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut samt till lag om ändrad lydelse av 5 § i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet av den lydelse, bilagor vid detta protokoll utvisa; och hemställer föredraganden, att för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål lagrådets utlåtande över förslagen måtte inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Arvid Torold.

Bil. A.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut.

Häri genom förordnas, att 5 § i lagen den 14 juni 1907 om servitut skall erhålla följande ändrade lydelse:

5 §.

Nu är för begagnande av servitut visst ställe bestämt; kommer till följd av ändrade förhållanden servitutet att medföra märkligt men vid fastighetens bruk, och kan därutinnan genom servitutets förflyttning till annat ställe å fastigheten fördel beredas utan förfång för den egendom, till vars förmån servitutet gäller, må, där ägaren av den fastighet, som av servitutet besväras, det yrkar, domstol förordna om servitutets förflyttning; skolandet den, som begärt förflyttningen, ej mindre vidkännas kostnad, som för förflyttningen må erfordras, än även gälda vederpartens utgifter vid första domstolen.

Finnes beträffande servitut, som omfattar rätt till skogsfång eller mulbete, icke visst ställe bestämt för sådan rätts begagnande, må jämväl under villkor, som nyss sagts, ägaren av den fastighet, som av servitutet besväras, hos domstol påkalla att rättens begagnande inskränkes till viss del av fastigheten. I dylikt fall åligger det den, som begärt åtgärden, att vidkännas för densamma erforderlig kostnad ävensom vederpartens utgifter vid första domstolen.

Om genom åtgärd av ägaren av den fastighet, som av servitutet besväras, eller på grund av vägrat tillstånd av myndighet i fall, där sådant enligt lag erfordras, servitut, som omfattar rätt till skogsfång eller mulbete och för vars begagnande visst ställe är bestämt, icke kan därinom begagnas, och å fastigheten finnes annat ställe, där rätten kan utövas, må ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, påkalla förflyttning av servitutet; dock må, om vederparten ej vållat hindret för servitutets begagnande, förflyttning ej beviljas, i fall märkligt men därigenom skulle tillskyndas honom, och bör i fall, som i detta

stycke avses, domstolen avgöra, av vem kostnaden för förflyttningen och parternas utgifter vid domstolen bära gäldas.

Angående förflyttning av servitut i sammanhang med laga skifte är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1923.

BII. B.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet.

Härigenom förordnas, att § 5 i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

1 mom. Utgöras ägor, emellan vilka stängas skall, av skog, utmark eller beteshage å båda sidor, och finnes ena sidan av stängseln märkligen betungas, utan motsvarande nytta; då må, där den sidan ej själv stängseln fordrar, dess stängselskyldighet, efter ty som domaren skäligt prövar, nedsättas under vad i 3 § stadgat är.

2 mom. Finnes emellan ägor, som nu sagde äro, ej stängsel; då skall, så länge det förhållande fortfar, den ohägnade marken anses vara till gemensamt mulbete upplåten, där ej annorlunda avtalat är. Markägare vare dock oförhindrad att, i den mån sådant erfordras för betryggande av skogens återväxt å visst område, genom hägnad eller annorledes freda detsamma mot betning.

3 mom. Allt betande av getter och får å ohägnad mark, varom här är fråga, vare förbjudet annat än i inhägnad beteshage; dock att Konungen äge efter vederbörande landstings och hushållningssällskaps hörande härifrån medgiva undantag för de län eller delar av län, där sådant må finnas erforderligt.

Beträffande betande av andra kreatur än getter och får äge Konungen, likaledes efter hörande av landsting och hushållningssällskap, antingen meddela förbud mot dylikt bete för länet i dess helhet eller för del därav eller ock föreskriva viss inskränkning i rätten därtill.

4 mom. Den som i strid mot betesförbud, varom i 3 mom. sägs,

med uppsåt släpper kreatur i mark, böte minst tio, högst tvåhundra kronor. Brytes mot förbudet av oaktsamhet, vare straffet böter, högst femtio kronor.

Böter, varom nu sagts, skola ej ådömas, där den felande för gärningen fälles till ansvar enligt allmän strafflag.

Allmän åklagare så ock skogsvårdsstyrelsen och de till dess biträde anställda tjänstemän eller, där skogsvårdsstyrelse ej finnes, vederbörande skogstjänsteman äga lika behörighet att åtala överträdelse av förbud, som nyss sagts.

Böter, som för sådan överträdelse ådömas, fördelas så, att en fjärdedel tillfaller åklagaren samt tre fjärdedelar skogsvårdskassan eller, där skogsvårdsstyrelse ej finnes, kronan.

Saknas medel till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1923; dock att stadgandet i 3 mom. första stycket skall lända till efterrättelse först från och med den 1 januari 1924, då kungörelsen den 28 januari 1876 (nr 7 s. 1) angående inskränkning i betesrätt å ohägnad mark jämte därtill sig anslutande kungörelser upphöra att gälla.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
2 mars 1923.

Närvarande:

justitierådet SUNDBERG,
regeringsrådet THULIN,
justitierådet STENBERG,
justitierådet KÖERSNER.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitie-
departementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet
den 27 oktober 1922, hade Kungl. Maj:t förordnat, att för det i § 87
regeringsformen omförmälda ändamål lagrådets utlåtande skulle inhämtas
över upprättade förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den
14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut samt till lag om ändrad lydelse
av § 5 i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors
fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet
föredragits av häradshövdingen, före detta revisionssekreteraren Yngve
Wisén.

I anledning av förslagen avgåvos följande yttranden av lagrådet
och dess särskilda ledamöter.

**Förslaget till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1907
(nr 36 s. 25) om servitut.**

Lagrådet:

Bestämmelsen i 4 § av ifrågavarande lag läser kunna föranleda
till att en rätt till skogsfång eller mulbete, som icke vid sin uppkomst
är bestämd att tillgodogöras å visst ställe, kan av domstol begränsas
till viss del av den tjänande fastigheten. Förutsättningen härför är
emellertid, att en dylik begränsning icke i något hänseende innefattar
en inskränkning i servitutshavarens rätt. Endast om flera möjligheter
till servitutets begagnande finnas, vilka var för sig för den härskande
fastigheten erbjuda samma fördel, samt någon av dem medför särskild
olägenhet för den tjänande fastigheten, kan domstol föreskriva en be-
gränsning till någondera av de andra möjligheterna. I sakens natur

ligger, att en dylik begränsning endast gäller tills vidare. Skulle av någon anledning — mellankommande skogslagstiftning, som inskränker avverkningen på området, stormskada, brand eller annat — servitutet med den av domstolen föreskrivna begränsningen ej längre kunna tillgodogöras med samma fördel som innan begränsningen skedde, är servitutshavaren befogad att ånyo komma i utövning av servitutet å hela fastigheten, i den mån så erfordras för tillgodoseende av hans rätt. Servitutsrätten vilar alltså även efter den skedda begränsningen å fastigheten i dess helhet; det är endast dess utövning, vilken temporärt regleras enligt 4 § av lagen.

I det remitterade förslaget till ändrad lydelse av 5 § servitutslagen föreslås däremot i andra stycket införandet av rätt för ägaren till den tjänande fastigheten att få ett dylikt servitut definitivt begränsat till viss del av fastigheten. Såsom villkor härför stadgas, bland annat, att inskränkningen kan ske utan förfång för den egendom, till vars förmån servitutet gäller. Det synes emellertid ofrånkomligt, att en dylik inskränkning städse medför ett visst förfång, nämligen så till vida, att begränsningen till en viss del av fastigheten innebär möjlighet att servitutet på grund av mellankommande omständigheter i framtiden ej längre kan uttagas på det till vidden begränsade område, som åt servitutet anvisats med befriande av den övriga delen av fastigheten. I följd härav vill det synas, som om det föreslagna stadgandet, sådant det avfattats, i själva verket aldrig skulle kunna vinna någon tillämpning.

Skulle tilläventyrs meningen därmed vara, att man icke har att taga hänsyn till förfång av nyss angivna beskaffenhet, utan att inskränkning i nämnda ordning bör tillåtas, så snart det må antagas, att servitutet kan till fullo uttagas på det begränsade området lika väl som på hela fastigheten, varför man har att bortse från sådana servitutsrätten inskränkande omständigheter, som lika väl kunnat inträffa, om servitutet fortfarande legat å hela fastigheten, så är stadgandet icke av beskaffenhet att kunna förordas. Väl kan en servitutsrätt, som belastar en hel fastighet, vara för denna mycket betungande. Men i de flesta fall lär tillräcklig lindring kunna vinnas genom tillämpning av 4 § och att därutöver i skogsvårdens eller annat den tjänande fastighetens intresse medgiva en direkt minskning i den en gång upplåtta rätten synes icke vara tillrådligt.

Beträffande tredje stycket av 5 § servitutslagen i dess föreslagna nya lydelse är givetvis frågan om påföljden därav att ägaren av den tjänande fastigheten vidtagit någon åtgärd, som leder till att servitutet icke kan begagnas, av beskaffenhet att rätteligen böra besvaras enligt

allmänna civil- eller kriminalrättsliga regler. Inträffar åter det fall, att servitutets begagnande förhindras därigenom att myndighet enligt skogsvårdslagen vägrat tillstånd till avverkning eller eljest på grund av myndighets beslut, lärers gällande lag ej föranleda därtill att servitutshavaren å nämnda omständighet skulle kunna grunda något anspråk att få åt sig anvisat annat område å den tjänande fastigheten än det av servitutet omfattade. Och att nu, på sätt förslaget innebär, under viss förutsättning tillerkänna servitutshavaren en dylik rätt synes ej hava skäl för sig; huruvida han må vara berättigad att på detta eller annat sätt erhålla gottgörelse för den förlust han lider är en fråga, vars lösning fortfarande liksom hittills må bliva beroende på de villkor, under vilka servitutet är lagt å den tjänande fastigheten, och som förty bör bedömas efter allmänna rättsgrundsatser.

På grund av vad nu anförts anser sig lagrådet böra avstyrka, att ifrågavarande lagförslag göres till föremål för proposition till riksdagen.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet.

Sundberg, Stenberg och Kôersner:

Genom stadgandet i andra stycket av § 5 i 1857 års stängselförordning att ohägnad skog, utmark eller beteshage skall anses vara upplåten till gemensamt mulbete har icke konstituerats någon betningsrätt i egentlig bemärkelse utan det gemensamma mulbetet är en mera tillfällig följd av att grannarna i ömsesidigt intresse tills vidare avstått från att genom stängsel eller annorledes freda sina ägor. Inskränkning i markägarens rätt att, när han så önskar och på sätt han finner lämpligt, freda sina ägor innebär stadgandet icke. Så snart därför en markägare på egen bekostnad eller med begagnande av stängselvitsord fått stängsel uppfört i ägoskillnaden mot grannes mark eller han genom andra åtgärder fredar sin gräns, äger grannen ej att beta sina kreatur på det fredade området. Detsamma gäller även för det fall, att en markägare fredar blott en del av sitt område; därigenom upphör grannarnas befogenhet att där insläppa sina kreatur. Någon inskränkning i den för en var markägare obegränsade befogenheten att beta å den återstående icke fredade marken föranledes däremot icke av de partiella fredningsåtgärderna. Såsom den historiska utvecklingen av reglerna om ägors fredande och om stängselskyldighet också ger vid handen, kan innebörden av ovanberörda stadgande således med andra ord sägas vara,

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 125 häft. (Nr 159.) 5

att den ägare, som icke vidtager åtgärder för fredande av mark, varom här är fråga, må själv svara för den skada, som å marken förorsakas av grannars hemdjur genom betning.

Det föreslagna tillägget till 2 mom. är sålunda obehövt. Här-till kommer, att om tillägget inflyter i lagen, det missförstånd skulle kunna uppkomma, att fredningsåtgärder icke vore tillåtna för annat ändamål än för betryggande av skogens återväxt. Vi hemställa förty, att det föreslagna, i en andra punkt av 2 mom. i förevarande § upptagna stadgandet uteslutes.

Thulin:

Det remitterade förslaget har i § 5 av stängselförordningen intagit bestämmelse i 2 mom. därom att ägaren av mark inom område, som enligt momentet skulle anses upplåtet till gemensamt mulbete, är oförhindrad att, i den mån sådant erfordras för betryggande av skogens återväxt å viss mark, genom hägnad eller annorledes freda detsamma mot betning. Enligt min mening ligger det emellertid i naturen av det rättsförhållande, som består mellan markägarna inom dylika områden, att var och en av dem äger, vare sig genom hägnad eller på annat med hägnad jämförligt sätt, hindra de övriga från att använda hans mark till kreatursbete. Jag hemställer förty, att ifrågavarande bestämmelse såsom överflödigt och vilseledande måtte uteslutas.

Lagrådet:

Det lärer böra uttryckligen stadgas, att det i 3 mom. omnämnda medgivandet av undantag från betesförbudet beträffande getter och får må kunna ej blott avse vissa län eller delar av län utan även förbindas med inskränkning till viss tid eller annan erforderlig begränsning.

I fråga om 4 mom. andra och fjärde styckena hänvisas till de erinringar, som lagrådet framställt vid motsvarande bestämmelser i 26 § 3 mom. och 29 § av förslaget till skogsvårdslag. Beträffande tredje stycket av samma mom. åberopas lagrådets anmärkning vid 1 § i förslaget till skogsvårdslag angående uttrycket tjänsteman.

Sundberg och Thulin:

De i 3 och 4 mom. intagna föreskrifterna synas lämpligen kunna sammanarbetas med lagen den 20 juni 1918 om förbud mot utsläppande av tjur eller hingst å samfällid betesmark och lagen den 7 april 1922 om förbud mot utsläppande av bagge å samfällid betesmark till en

gemensam, fristående författning. Anses nu ifrågavarande stadganden, på sätt det remitterade förslaget innehåller, böra inrymmas i stängselsförordningen, torde desamma fullständigas med regler, huru förfaras skall vid sammanträffande av förseelser mot dessa stadganden och någon av nyssnämnda lagar.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 10 mars 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet statsrådet Åkerman lagrådets genom utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 27 oktober 1922 inhämtade yttrande över förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut samt till lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängsel-skyldighet.

Efter redogörelse för lagrådets yttrande anför föredraganden:

»Såsom av det anmälda yttrandet framgår, har lagrådet ansett sig böra avstyrka, att förslaget till ändring i lagen om servitut göres till föremål för proposition till riksdagen. Att erinringar i de av lagrådet angivna hänseenden kunde framställas mot förslaget, hade väl varit föremål för beaktande, då detsamma remitterades till lagrådet, men enär de sakskalet, som legat till grund för det av skogslagstiftningskommittén uppgjorda förslaget, onekligen måste tillerkännas värde, vilket jämväl framgår därav, att såväl skogsvårdsstyrelsernas delegerade som domänstyrelsen anslutit sig till detsamma, samt i övrigt några invändningar mot detsamma icke framkommit i de över kommitténs betänkande avgivna yttrandena, ansågs remissen till lagrådet böra ske. Emot lagrådets enhälliga avstyrkande anser jag mig emellertid icke böra nu vidhålla förslaget, utan må därmed tills vidare anstå samt på vidare erfarenheter få bero, huruvida frågan i en eller annan form bör återupptagas.

Vad härefter angår förslaget till ändring i stängselförordningen har detsamma blivit omarbetat i enlighet med de erinringar, som i vissa punkter framställts av lagrådet eller dess flertal. Att, på sätt tvenne

ledamöter förordat, sammanarbeta de i 3 och 4 mom. intagna föreskrifterna med lagarna om förbud mot utsläppande av tjur, hingst eller bagge å samfälld betesmark har icke syntts mig lämpligt, bland annat av det skäl, att berörda båda lagar avse även annan samfälld betesmark än sådan, varom här är fråga. Icke heller torde vid tillämpningen av nämnda lagar och de nu föreslagna bestämmelserna sådan konkurrens uppkomma, att särskilda regler därför erfordras.»

Föredragande departementschefen uppläser härefter det omarbetade förslaget till lag om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet, samt hemställer, att förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

N. Cervin.